

Trị Liệu Ngôn Ngữ: Tăng Khả Năng Giao Tiếp (AAC)

Phạm Thùy Giang, MA CCC-SLP
Chuyên Gia Âm Ngữ Trị Liệu
Đại Học Minnesota

Dự án Giáo dục Đại học II (TRIG)
Khoa Giáo dục Đặc biệt - Trường ĐHSP Hà Nội

Tăng Và Thay Thế Phương Tiện Giao Tiếp (AAC)

- Trẻ em cần đóng vai trò người nghe và người nói để phát triển ngôn ngữ.
- Trẻ em khuyết tật nặng:
  - a) Rất khó phối hợp hệ thống hô hấp và bắp cơ miệng lưỡi (như trẻ bại não)
  - b) Chậm phát triển trí tuệ
  - c) Vừa khó điều khiển vận động vừa chậm trí tuệ
- Phương pháp tăng và thay thế phương tiện giao tiếp (Augmentative and Alternative Communication – AAC) gồm những phương tiện giúp trẻ em khuyết tật nặng phát triển ngôn ngữ hiểu và diễn đạt.

Nguyên Tắc Của AAC

- Mỗi trẻ đều có khả năng giao tiếp.
- Các chuyên gia cần chia sẻ và kết hợp để cùng nhau trị liệu trong hoàn cảnh tự nhiên của trẻ.
- Phát triển ngôn ngữ và giao tiếp gồm cả khả năng hiểu lẫn khả năng diễn đạt.

Romski, Sevcik, Cheslock & Barton, 2006

Yếu Tố AAC

- Máy phát lời nói
- Hình tượng trưng cho từ vựng
- Dạy ngôn ngữ qua sự trao đổi giao tiếp tự nhiên
- Người giao tiếp sử dụng máy phát lời nói
- Theo dõi

Romski, Sevcik, Cheslock & Barton, 2006

Máy Phát Lời Nói

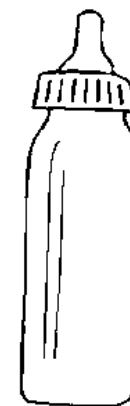

- Thay đổi hình theo từ vựng đang nhắm.
- Ấn và giữ nút để ghi âm mỗi từ.
- Trẻ bấm nút để nghe từ vựng.
- Giúp trẻ vừa thấy hình tượng trưng vừa nghe từ vựng.

Romski, Sevcik, Cheslock & Barton, 2006

Hình Tượng Trưng Từ Vựng

- Mỗi hình tượng trưng cho một từ.
- Chọn hình theo khả năng của trẻ, loại hình nào liên kết với từ dễ nhất.
- Áp dụng nhiều loại từ: danh từ, tính từ, động từ, từ xã giao...

Sự Trao Đổi Giao Tiếp Tự Nhiên

- Giúp trẻ liên kết máy phát lời nói và các hình ảnh với những chức năng của ngôn ngữ (yêu cầu, bình luận, từ chối...)
- Tập trong hoàn cảnh tự nhiên sẽ giúp trẻ khái quát hóa kỹ năng sử dụng AAC.

Người Giao Tiếp Sử Dụng Máy

- Người giao tiếp nói để giúp trẻ tập nghe ngôn ngữ, và người giao tiếp cũng là người nghe để trẻ tập diễn đạt.
- Người giao tiếp làm mẫu sử dụng máy khi nói và giúp trẻ chú ý đến từ vựng đang học.

Theo Dõi

- Trẻ cần tập nghe và diễn đạt trong nhiều hoàn cảnh và với nhiều người khác nhau.
- Giúp gia đình giao tiếp với trẻ qua sự sử dụng máy và hình ảnh trong những sinh hoạt hằng ngày.
- Hãy nhớ máy và hình ảnh là những phương tiện tăng cơ hội cho trẻ giao tiếp. Càng áp dụng nhiều, trẻ càng có nhiều cơ hội phát triển ngôn ngữ.

Romski, Sevcik, Cheslock & Barton, 2006

Sinh Hoạt Hằng Ngày

- Nghĩ đến một trẻ cụ thể.
- Trong một ngày, trẻ thông thường làm những gì?
- Liệt kê những gì trẻ làm hằng ngày cũng như những gì trẻ làm chung với gia đình.

Sinh Hoạt Hằng Ngày

- Rửa mặt
- Chải tóc
- Đánh răng
- Mặc quần áo
- Chuẩn bị nấu cơm
- Chuẩn bị ngủ
- Đi chợ
- Đi học
- Đọc sách
- Làm bài
- Đi chơi
- Xem Tivi

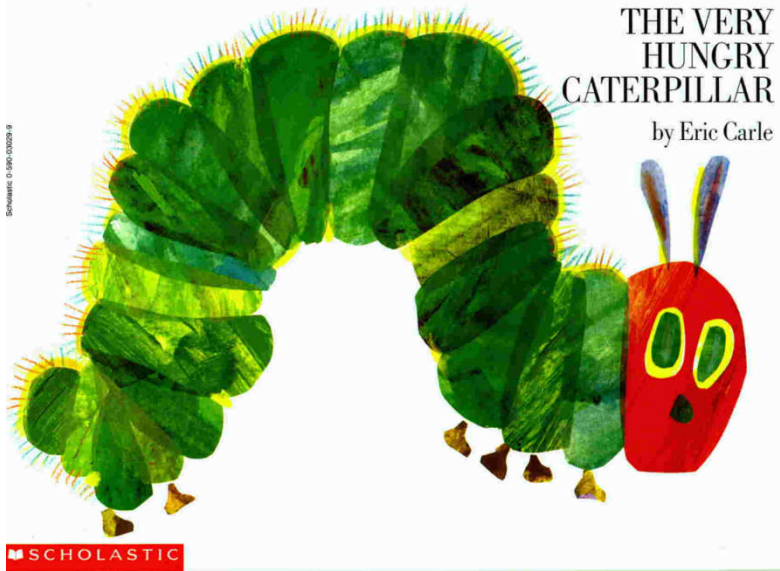

Chọn 1 sinh
hoạt hằng
ngày.

Chọn 9 từ
trẻ cần để
giao tiếp.

Chuẩn bị hoạt động
với quyển sách lặp đi
lặp lại một câu.

Dự án Giáo dục Đại học II (TRIG)
Khoa Giáo dục Đặc biệt - Trường ĐHSP Hà Nội

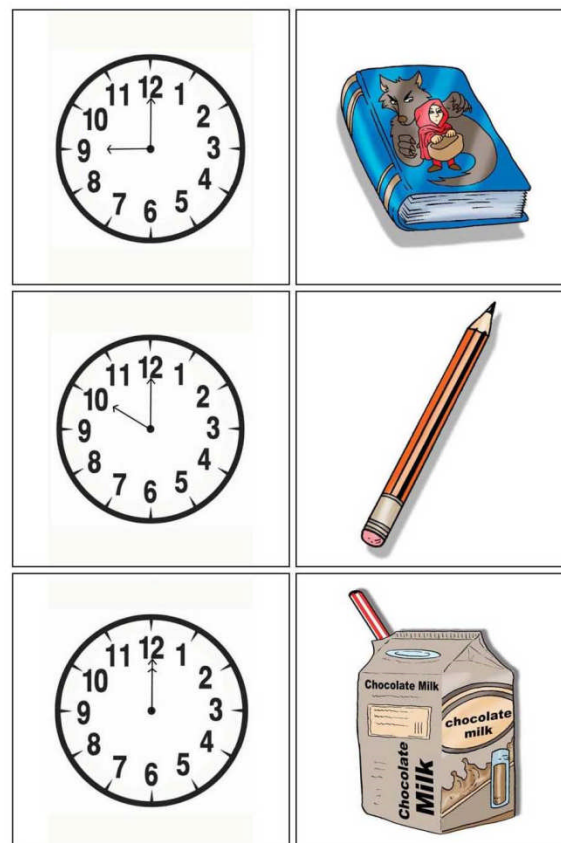

Chọn 9 từ
trẻ cần để
tham gia
vào sinh
hoạt đọc
sách này.

Chương Trình Bằng Tranh

- Giới thiệu khái niệm hình hoặc đồ vật tượng trưng cho sinh hoạt.
- Tổng quát tiến trình sinh hoạt.
- Thông báo sinh hoạt kế tiếp để giúp trẻ thay đổi sinh hoạt dễ dàng.

Monday schedule

Lập Chương Trình Bằng Tranh

1. Liệt kê những sinh hoạt hằng ngày.
2. Chọn hình ảnh hoặc đồ vật tượng trưng cho mỗi sinh hoạt.
3. Nếu áp dụng đồ vật, chuẩn bị hộp giấy để xếp đồ vật theo thứ tự, từ trái sang phải. Dán những miếng giấy cứng để tách hộp thành từng ô nhỏ. Chuẩn bị hộp khác để đồ vật khi xong mỗi sinh hoạt.
4. Cho trẻ tiếp xúc với hộp đồ vật tượng trưng sinh hoạt đã làm xong. Nếu trẻ đưa đồ vật lại, nên làm hành động đó để củng cố trẻ đã liên kết đồ vật với hành động.

Dạy Kỹ Năng Chọn Lựa

Trình độ	Phương pháp	Ví dụ
1. Chủ động/ thụ động	Trẻ được A nếu không phản ứng/ và được B nếu chủ động đáp ứng.	Vi đang coi tivi và người khác hỏi “Có muốn đi chơi không?” Vi không phản ứng, nghĩa là sẽ tiếp tục coi tivi. Vi đứng lên nghĩa là muốn đi chơi.
2a. Hai lựa chọn chủ động.	Trẻ nghe “Con thích gì?” và thấy hai lựa chọn (tranh hoặc đồ vật)	Khi mua đồ với mẹ, mẹ hỏi “Con thích áo đỏ hay áo tím?” Trẻ nhìn áo đỏ.
2b. Đưa một lựa chọn trước	Đưa một đồ vật trước “Con thích ___”, đợi và đưa đồ vật thứ 2 “hoặc ___?”	Bố giúp Nam chuẩn bị đi học. Bố đưa ra cây đánh răng và hỏi “Con muốn đánh răng trước...” và đưa ra khăn “hay rửa mặt?” Nam nhìn khăn và Bố giúp Nam rửa mặt.
3. Hai lựa chọn, trả lời có/ không.	Đưa một đồ vật ra và hỏi “Con thích ___ không?” Trẻ nói “có” thì cho ngay. Trẻ nói “không” thì đưa đồ vật thứ hai và hỏi lại.	Cô đưa ra bút màu và hỏi Bình “Em thích vẽ?”. Bình không phản ứng. Cô đưa ra quyển sách và hỏi “Em thích đọc sách?” và Bình chỉ đến sách.

Chú Ý: Không Nên Quyết Định Dùm Trẻ

- Trẻ đáp ứng nhưng người giao tiếp chỉnh lại:
  - Bố: Con uống sữa (đưa ra hộp sữa) hoặc nước cam (đưa ra bình nước cam)?
  - Trẻ: (Nhìn hộp sữa).
  - Bố: (Nghĩ trẻ không thích sữa) Con thích sữa hả?
  - Trẻ: (Nhìn bình nước cam).
  - Bố: Đúng rồi, con thích nước cam.
- Trẻ sẽ học rằng những quyết định của mình không quan trọng và sẽ không chú ý nữa.

Chú Ý: Không Nên Hỏi Nhiều Lần

- **Bố:** Con thích đọc sách (đưa ra quyển sách) hoặc vẽ (đưa ra bút màu)?
- **Trẻ:** (Chỉ bút màu).
- **Bố:** Làm lần nữa nhé. Con thích đọc sách (đưa ra quyển sách) hoặc vẽ (đưa ra bút màu)?
- **Trẻ:** (Nghĩ mình đã làm sai và chỉ quyển sách).
- **Bố:** Con tập trung nhé. Con thích đọc sách (đưa ra quyển sách) hoặc vẽ (đưa ra bút màu)?
- **Trẻ:** (Không phản ứng nữa).

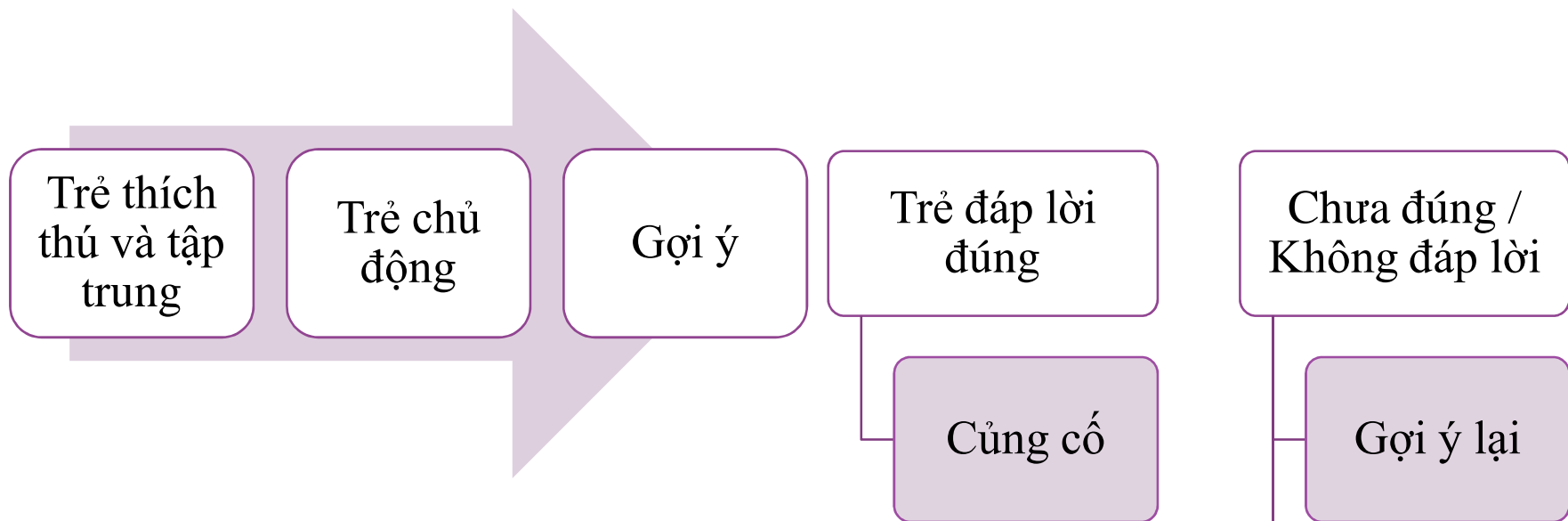
Hãy Cho Trẻ Lãnh Kết Quả Tự Nhiên

- **Bố:** Con thích sữa (đưa ra hộp sữa) hoặc nước cam (đưa ra bình nước cam)?
- **Trẻ:** (Nhìn hộp sữa).
- **Bố:** (Đưa hộp sữa).
- **Trẻ:** (Tỏ ra bực bội).
- **Bố:** À, con không thích sữa. (Lấy lại hộp sữa và đợi).
- **Bố:** Con thích sữa (đưa ra hộp sữa) hoặc nước cam (đưa ra bình nước cam)?
- **Trẻ:** (Nhìn bình nước cam).
- **Bố:** (Đưa nước cam).
- **Trẻ:** (Vui cười và uống nước cam).

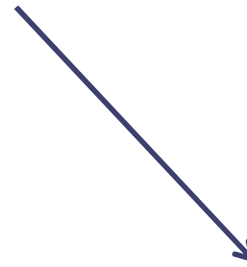
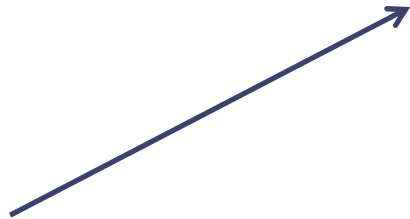
Dạy Kỹ Năng Yêu Cầu

- Phương pháp trị liệu ngôn ngữ trẻ em mới biết nói
- PECS: Giai đoạn 2

- Gợi ý:
  - a. Yêu cầu trẻ lặp lại
  - b. Đưa ra lựa chọn
  - c. Hỏi trẻ thích gì
  - d. Nhìn và chờ đợi trẻ đáp ứng
- Củng cố: Thêm vào câu của trẻ, cho trẻ đồ vật trẻ yêu cầu

PECS Giai Đoạn 2: Khoảng Cách và Kiên Trì

Dự án Giáo dục Đại học II (TRIG)
Khoa Giáo dục Đặc biệt - Trường ĐHSP Hà Nội

Kết Luận

- Chúng ta có thể áp dụng những nguyên tắc trị liệu ngôn ngữ cho đa số trường hợp trẻ em.
- Điều quan trọng là đánh giá mức độ chức năng của trẻ và viết mục tiêu cụ thể:
  1. Trẻ có những ưu điểm và khuyết điểm nào?
  2. Khả năng của trẻ hiện ở mức độ nào?
  3. Chúng ta mong muốn trẻ phát triển đến mức độ nào?
  4. Làm sao giúp trẻ đạt được mức độ ấy?

Kết Luận

- Trẻ em khuyết tật nặng đặc biệt cần đánh giá về khả năng vận động và trí tuệ. Việc đánh giá và trị liệu ngôn ngữ áp dụng những phương pháp tăng và thay thế phương tiện giao tiếp của trẻ.